

Guillermo Calderón

Dragón

© Eugenia Paz

tekst en regie Guillermo Calderón

met Luis Cerda, Camila González, Francisca Lewin

regie-assistentie Ximena Sánchez

scenografie Rocío Hernández

kostuums en assistentie scenografie Daniela Vargas

video Alex Waghorn, La Copia Feliz, Ximena Sánchez

productie María Paz González

coproductie Teatro aMil Foundation, Teatro UC, Theater der Welt

di 3, wo 4 dec 2019
20 uur Theaterstudio

spreektaal Spaans *boventiteling* Nederlands

De voorstelling duurt ongeveer een uur dertig minuten, zonder pauze.

Guillermo Calderón (*1971) is een Chileense acteur, regisseur en toneelschrijver. Hij studeerde theater en film in Santiago, New York en Blue Lake (Californië). Calderón vertegenwoordigt met zijn politiek geïnspireerd theater een hele generatie Latijns-Amerikaanse dramaturgen en theatermakers, die in hun werk peilen naar de erfenis van de militaire dictaturen uit het verleden en waakzaam en kritisch blijven ten opzichte van de democratieën in hun land. Een weerspiegeling van wat zich vandaag in de straten van vele Latijns-Amerikaanse steden afspeelt: de situatie is er de laatste maanden ronduit explosief.

Calderóns dramaturgische stijl wordt weleens vergeleken met die van Tsjechov. Zijn recente toneeltekst 'Dragón' is een conversatiestuk, dat de positie van de kunsten in vraag stelt. Wat is de waarde van kunst in tijden van fake news en verstoorde machtsverhoudingen? 'Dragón' zoekt met de nodige humor in op een brainstormsessie van een Chileens theatercollectief. Drie leden wisselen van gedachten in een kantine, geïnspireerd op een eethuis gelegen op de Plaza Italia in Santiago. Ze hebben het over de moord op de antikoloniale activist Walter Rodney. Het onderwerp wordt alsmaar complexer en gaandeweg beginnen zij elkaar te wantrouwen. De enige uitweg is: een nieuwe theatervoorstelling maken, om het vertrouwen te herstellen. Maar het kwaad is geschied. Verraad loert om de hoek...

Sociale protesten in Chili

Het democratiseringsproces dat in Latijns-Amerika in gang werd gezet vanaf de jaren tachtig, heeft tot nu toe niet tot grote politieke stabiliteit geleid, iets wat de laatste tien jaar steeds zichtbaarder wordt. Niet minder dan 17 presidenten haalden het einde van hun termijn niet, door ontslag, afzetting of een staatsgreep. Maar ook diegenen die vandaag nog aan de macht zijn, zien hun positie bedreigd, vooral in Zuid-Amerika. Op vele plaatsen explodeert de ontevredenheid als gevolg van werkloosheid, ongelijkheid, corruptie en slechte of dure openbare voorzieningen. Niet verwonderlijk dus dat heel wat Latijns-Amerikaanse artiesten in hun werk hierover rapporteren. Op het programma van deSingel dit seizoen staan niet minder dan drie producties uit Chili. Daar slaagde president Sebastián Piñera er niet in het straatprotest in te dammen dat op 18 oktober ontstond na de stijging van de prijs van het metrokaartje in Santiago. Bij de gewelddadige repressie vielen meer dan 20 doden en 2500 gewonden, 3000 mensen werden opgesloten. Maar de demonstraties worden groter, verspreiden zich naar de kleinere steden en de eisen worden veelvuldiger.

Hierna volgen enkele fragmenten uit een interview, afgenomen door Alma De Walsche voor Mo Magazine, met de Spaanse onderzoeksrechter Baltasar Garzón, die in 1998 de Chileense dictator Augusto Pinochet in Londen liet arresteren voor wreedheden begaan tijdens de dictatuur, onder meer tegen Spaanse burgers.

Naar aanleiding van de recente sociale explosie in Chili, schreef u een open brief aan president Piñera waarin u wijst op de frustraties die de Chilenen al dertig jaar opstapelen en op de harde repressie door de ordediensten.

Baltasar Garzón: We hebben in Chili nog zulke sociale explosies gezien: in 2007, 2008 en 2011. Maar deze keer is het veel algemener. Men heeft in Chili nooit aan de kern van het probleem geraakt. Zowel voor Chili als voor andere Latijns-Amerikaanse landen is dat de onhoudbare ongelijkheid. In Chili is nog steeds de grondwet van 1980 van kracht, een grondwet van de tijd van de dictatuur. Er zijn aanpassingen geweest, maar de kern is behouden en die kern is gebaseerd op een neoliberal model dat door de dictatuur van Pinochet in het leven is geroepen. Een economisch-financieel model dat beantwoordt aan de belangen van grote economische machtsgroepen die afhangen van die ene grote macht in het Noorden, de VS. De VS hebben Latijns-Amerika nooit een eigen weg gegund. Vroeger gebruikte men

daarvoor de doctrine van de Nationale Veiligheid, vandaag de grote financiële en economische organismen, die permanent hun eisen dicteren. De rijkdom is geconcentreerd in handen van 25 procent van de mensen, tegenover 75 procent die praktisch niets bezit en nood heeft aan alles. Het is een systeem dat volkomen asociaal is, waar enkel wie genoeg geld heeft, toegang heeft tot waardige gezondheidszorg. Waar goed onderwijs alleen voorhanden is voor wie het kan betalen. De problemen met de inheemsen zijn nog steeds niet opgelost. De systematische schendingen van de rechten van de vrouw gaan gewoon door in de sterk patriarchale en machistische samenleving. Al die elementen komen bovenop een inefficiënt beheer van het publieke en politieke domein. Daardoor kan het dat een prijsverhoging van het metrokaartje voor een sociale explosie zorgt.

Zijn de protesten een onomkeerbaar proces van emancipatie?

Baltasar Garzón: Dit is een beweging van het volk, heel sociaal en transversaal maar zonder duidelijk leiderschap. Dat betekent dat er geen bemiddeling of instantie voor dialoog is tussen de beweging en de huidige politieke macht. Het is niet duidelijk hoe die twee werelden kunnen samenkomen om met elkaar in dialoog te gaan over een nieuwe grondwetgevende vergadering en een nieuwe grondwet. De vraag is: met wie kan of moet de overheid samenwerken? Met 10.000 demonstranten? Met 200.000? Dat is het werk dat nu moet gebeuren. De sociale revolutie die aan de gang is, moet gestructureerd worden.(...)

Ziet u dit moment als een verdieping van de democratie? Of weegt het verleden van de regio, met zijn militaire dictaturen, door?

Baltasar Garzón: De protesten in Chili waren overwegend vreedzame protesten, op enkele kleine groepen relschoppers na. Het geweld kwam van de instellingen van de overheid, van leger en politie. De staat zelf is gewelddadig geweest in de manier waarop hij gereageerd heeft. Ook in Bolivia hebben we dat gezien: politie en militairen zetten de president aan om af te treden, en nadien kennen ze onschendbaarheid toe aan de politie en militairen die met geweld optraden tegen het volk. In Chili was de boodschap van het volk heel duidelijk: wij willen dit model niet langer. Wij willen niet langer uitgesloten worden. De mensen zijn gefrustreerd over hun politici: waarom worden er geen maatregelen genomen tegen de klimaatopwarming? Waar is de controle op de macht van de grote bedrijven? Op de grote financiële instellingen? Waar gaan de opbrengsten

van de koperontginning naartoe en waarom kunnen wij daar geen deel aan hebben? Waar halen jullie het uit om de Mapuche als een terroristische organisatie te beschouwen? Het ongenoegen is heel groot. (...)

Dat is wat u in een van uw boeken “actieve verontwaardiging” noemt: mensen die de straat opgaan en hun frustratie ventileren.

Baltasar Garzón: Inderdaad. Ook de protesten van de klimaatjongeren zijn voor mij van fundamenteel belang. Het zijn jongeren van 12 tot 15 jaar die de volwassenen tot de orde roepen. Ze zeggen: "Wat zijn jullie aan het doen? Jullie zijn verantwoordelijk voor een toekomst die vandaag vorm gegeven moet worden." De economische en financiële belangen die deze agenda doorkruisen, zijn echter zeer groot. Daarom zet corporate power alle middelen in om zich te verzetten tegen deze veranderingen. Ook in Latijns-Amerika zie je de actieve verontwaardiging en is het volk wakker geworden. Ze komen op straat om hun rechten op te eisen. Vaak hoor je dan de reactie: dat is onmogelijk. Niets is onmogelijk. Het meest onmogelijke is misschien wel het bestaan van de mens op deze planeet. Niettemin bestaat hij. Actieve verontwaardiging vraagt soms wel om uit je comfortzone te komen: het vraagt meer engagement, meer verantwoordelijkheid, meer overgave, minder gemakzuchtige berusting. Het is makkelijker om onverschillig te zijn en te banaliseren wat er gebeurt. Maar dit is dan ook een extreem moment. We staan voor een existentiële keuze: kiezen we voor een systeem van extreme ongelijkheid zoals in Mexico, Chili of Colombia, met minachting voor de inheemse gemeenschappen die in hun territoria de natuurlijke rijkdommen herbergen die wij willen hebben; een systeem ook dat de ontbossing stimuleert en zo onherstelbare schade toebrengt aan het planetaire milieu? Of kiezen we voor een systeem dat de verdediging opneemt voor een meer menselijke samenleving? Vandaag gaat het over de harde confrontatie tussen die twee modellen.

In verschillende Latijns-Amerikaanse landen was corruptie de hefboom om links-progressieve regeringen weg te werken. Dat is een appél aan de ethiek, ook al zegeviert uiteindelijk een pervers systeem van grote zakenbelangen. Toch wel erg verwarrend.

Baltasar Garzón: De strijd tegen de corruptie is een absolute prioriteit, dat is voor mij heel duidelijk. Maar we zien in de praktijk een instrumentalisering van het thema. Men gaat slechts heel gedeeltelijk te werk om heel gericht linkse instanties te treffen, nooit om rechts te treffen. In Brazilië pakte men de corruptie aan met een duidelijk politiek doel, namelijk om een einde te maken aan Lula en Dilma, terwijl men andere corrupte politici totaal ongemoeid liet. Dat eist een zeer hoge tol: justitie zelf verliest hierbij haar geloofwaardigheid. Intussen is aan het licht gekomen hoe rechters samenspannen om Lula in de gevangenis te krijgen, terwijl er geen enkel fysiek bewijs is dat Lula zich schuldig heeft gemaakt aan de corruptie die hem wordt verweten. En de rechter die alles voor elkaar kreeg, is vervolgens beloond met de post van minister van Justitie in de regering Bolsonaro. We zien in Brazilië wat we ook elders zien: er zijn twee werelden, die van de elites en die van de samenleving in heel zijn diversiteit. Die twee zijn volledig losgekoppeld van elkaar, er is geen verbinding meer, er is geen samenspraak meer, problemen worden niet opgelost. De elite wil haar bevoorrechte situatie behouden en problemen worden behandeld in functie van persoonlijk gewin in plaats van de politiek de functie te geven die haar eigen is, namelijk die van een dienst aan de gemeenschap. (...)

In tijden van fake news vertrouwt u op de ethiek van de pers?

Baltasar Garzón: Als ik dat vertrouwen niet heb, kan ik evengoed uit het raam springen. We moeten iets doen, we kunnen niet niets doen. We moeten vertrouwen op de ethiek. Alleen met ethiek kunnen we het halen. Om de xenofobe en racistische ideologie van Bolsonaro en Trump te bestrijden, is de verdediging van de

ethiek essentieel. We moeten alle mechanismen inzetten die we de afgelopen zeventig jaar in het leven hebben geroepen: de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en alle internationale juridische mechanismen. Niet alles is met corruptie besmet, niet alles is reeds verloren. We moeten blijven preken in de woestijn, want ook in de woestijn kiemt er soms nieuw leven. We hebben een zeer grote vrijheid in onze samenleving, er kan heel veel, maar binnen het kader dat we onderling hebben afgesproken, binnen de normen die we onszelf hebben gesteld. We hebben ten allen tijde ook de mogelijkheid en de verantwoordelijkheid om die afspraken te herzien en te verbeteren, maar steeds via dialoog, debat en het bediscussiëren van ideeën. Dat is de dialectiek. Het alternatief is harde confrontatie. Een andere weg is er niet.

Bron: fragmenten uit interview afgenomen door Alma De Walsche in Mo Magazine van 23 november 2019 onder de titel *Onderzoeksrechter Baltasar Garzón: 'De ommekeer van het economische model, daarover gaat het.'*

© Eugenia Paz

Guillermo Calderón is regisseur en toneelschrijver. Hij schreef en regisseerde de volgende stukken: 'Neva', 'Diciembre', 'Clase', 'Villa', 'Discurso', 'Escuela', 'Goldrausch' en 'B'. De stukken 'Kuss' en 'Beben' maakte hij in Düsseldorf. Engelse versies van 'Neva', 'Villa' en 'Discurso' zagen het licht in The Public Theater in New York, The Center Stage in Los Angeles en het Edinburgh International Festival. Zijn producties waren te zien in meer dan 25 landen. In 2017 maakte hij in opdracht van The Royal Court Theater in Londen de voorstelling 'B'. Guillermo Calderón was co-scenarist van 'Violeta se fue a los Cielos' van filmregisseur Andrés Wood en van 'El Club' en 'Neruda', twee films van cineast Pablo Larraín.

Wat is voor jou politiek theater?

Guillermo Calderón: Alle theater is politiek. Mijn eerste impuls was om theater te maken dat een discussie op gang bracht. Ik wilde dialectisch werk maken dat problemen blootlegt. Dat zo sterk, acuut en urgent was dat het de toeschouwers zou dwingen om zich politiek met het probleem bezig te houden. Op de een of andere manier dacht ik dat uit die reflectie die in het theater plaatsvond een bepaalde actie zou voortkomen.

Na verloop van tijd begon ik me af te vragen hoe we het theater meer kracht konden verlenen om die actie te genereren. En ik zag het theater als een ruimte om een politieke gemeenschap te creëren. Want de politieke gedachte leeft individueel. We trachten die collectief te maken zodat men overgaat tot actie.

Hoe werken je stukken in Europese context?

Guillermo Calderón: Ik hoop dat ze een problematisch effect hebben, dat ze een conflict inhouden als je ernaar kijkt. Vaak is voor een Europees publiek een esthetiek die niet strikt Europees is en dus niet beantwoordt aan de heersende culturele canon, een beetje moeilijker te begrijpen. Misschien is ons politieke discours agressiever, meer gericht op confrontatie. Het is precies in die kloof tussen twee culturen dat we graag willen staan. Het is ook de historische kloof tussen twee continenten waarin we leven: dat van de kolonisator en de gekoloniseerde. Want hoewel de kolonisatie in Chili meer dan 200 jaar geleden plaatsvond, zijn de problemen er nog steeds. Het is interessant om ze vanuit een ander gezichtspunt te bekijken.

Bron: fragment uit interview afgenomen door Gerardo Salinas, dramaturg bij KVS, naar aanleiding van de voorstelling 'Mateluna', die er te zien was in november 2018.